

*Mártika lányomnak,
aki szépen beszél
a magyar nyelvet*

*“Minden e hazát lakó nemzetiség iránt tisztelet and
tesvériség tölti el lelkemet, - a megbocsájtás, a
kiengesztelődés fátyolát borítom; de a tör-téteknek
részhajlatlan szavát elnémitani nincs hatalmamban.”*

*Orbán Balázs
A Székelyföld Leírása
1871*

Csíksomlyói zarándoklat

Mihály Márta

SCADA Publications 2011

SCADA.LONDON@GMAIL.COM

2011 © L. & M. Orlóci

ISBN-13: 978-1466317222

ISBN-10: 1466317221

Title ID: 3686469

Distributed by Amazon **CreateSpace.com**

See note for English speakers on page 8.

Printed in the United States

Erdélyi vármegyék a dualizmus korában

English title: A Pilgrimage to Csíksomlyó

The book gives an emotion filled account of the authors return after four decades to her homeland (Transylvania) to visit the ancient holy site (Csíksomlyó) to which she is tied by the memory of pilgrimages with grandparents in her youth.

ELŐLJÁRÓBAN

A templom ablakán beszökött a halvány, lenyugvó napsugár. Fáradt színfoltjait táncoltatta a sok gyertyaláng. A nap utolsó, gyengülő erejével színes koronát rajzolt a lángok fölé. A naplementék örök békéjével, a színcsónák milliárdja a szivárvány színek szépségével festette be Mária köntösét. Lassan elsíkló és itt-ott visszatáncoló színfoltok játszadoztak a kis Jézus arcán. Csodálatos, misztikus csend volt. A férfiak feszes posztóharisnyái és a csángók hímzett lájbijai szent ünnepet hirdettek, hiszen évszázadok szokásait és hitvallásukat hozták Csíksomlyóra. Szép leányok piros lájbija alól, a fehér gyólcsongek mélyéről fiatalság és hit buzgott Máriához. A színek lágy, rózsaszín fátyollal takarták be a templom belsejét. A csíksomlyói csudatevő Mária lábánál térdepeltek és áhítattal imádkoztak a Székelyföld magyarjai és zarándoklói. 1992 Pünkösdszombatja volt.

Áhítatos csend volt a templomban. A dolgos kezek most az olvasókat morzsolták, csak a füzér keresztje csillingelt néha. Egy-egy kortyolás törte meg a csendet. Legszebb szóttésekbe csavart kicsi bubák bújtak a duzzadó, telt keblekhez. Anyjuk arcán ott űlt az örök boldogságok titka. Madonnák jöttek a Madonnához. Szép fiatal asszonyok zarándokoltak szoptatós bubáikkal. Hozták kicsi bubájukat, hogy megmutassák legnagyobb kincsüket Máriának. Hittel és reménnyel jöttek a Székelyföld ősi zarándokhelyére.

Miért is ekkora a hit és remény a csíksomlyói Szüz Máriában, hiszen egy fából faragott szobor? Aki Máriához jön és szerencsés résztvevője a zarándoklatnak az mélyhitű és hiszi, ahogy a jelző - "csudatévő" - is mutatja, Mária csodatévő erejét. Hozza hitét, reményét és bánatát is. Imátkozik, reménykedik és panaszkodik. Békéért és igazságért könyörög és bizik abban, hogy a Madonna meghallgatja őt.

A búcsú végeztével a zarándokló frissen, lelkében tele reménnyel és a békés élet megvalósításának ígéretével tér haza. Vagyis megerősödik, hiszi, hogy Mária csudákat tesz és az életében minden jobbra fordul. Hiszen így történt ez több, mint 400 esztendőn keresztül. Ez a remény a mély hitűek legszebb ajándéka.

Ismeretes, hogy a lelki, vagy társadalmi békesség alapköve csak az igazság lehet. A békétlenség a fészke a legtöbb gyűlölködésnek és elégedetlenségnek.

..."A békés életmódban nincs helye a nemzeti kisebbségek nyílt, vagy rejtett üldözésének, kulturális vagy nyelvi sajátosságai elnyomásának, gazdasági képességük akadályozásának, természetes szaporodási képességük csökkentésének vagy megszüntetésének"..."- ahogy XII. Pius pápa 1941. karácsonyi üzenetében kihangsúlyozta.

Ez az állásfoglalás időszerű és kiváló politikai irányadó volt a háborúban résztvevő államok vezetőinek. E sorok igazsága semmit sem változott. Jelentősége manapság talán nagyobb, mint valaha. A világ minden részén ilyen igazságos alapokon nyugvó, tartós békére vágyakoznak az emberek. Különösen az ébredező, kisebb és gyengébb nemzetek hisznek és remélnek az igazságra épült államrendszerben, mert nekik ritkán adatott meg a tartós béke.

Hiszem, hogy a hit és e tartós béke ígérete fúzi össze a székely, csángó és erdélyi magyar zarándoklókat. Ebben reménykednek és ezek a gondolatok vezérlik őket Máriához.

Az elkövetkező sorokban szeretném megosztani olvasóimmal e szép ország ősi Mária szeretetét, vázlatosan feltárni a Székelyföld ősi zarándok helyének történelmi hátterét.

Hosszú, néha örömmel teljes, máskor bánatosan nehéz és kacskaringós volt az út Máriához. Zarándoklásaim során mindig a szeretetet és igazságot kerestem. Csak mákszemnyit hozhattam tarisnyámban a csíksomlyói zarándoklók

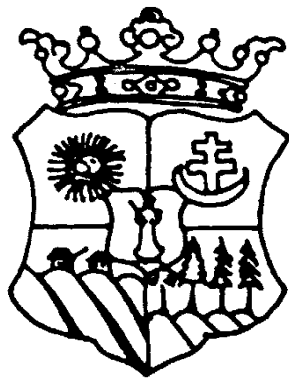
hitének megható, csodálatos erejéből, Erdélyország gazdag kincseiből és élményeimből, hogy osztozhassunk a szépben, a jóban és a csodákban.

Reménykedem, hogy igazi örömet, jóságot és a hontalanok sóvárgásait hordozzák betüim.

Mihály Márta

London, Canada
1992 szeptembere

TÖRTÉNELMI HÁTTÉR

CSÍK

Előljáróban szükséges megjegyeznem, hogy, mint történelmünk során oly sokszor, most is néha kiszínezik a valóságot az évek. A mese itt-ott be-lopózik, összekeveredik a valósággal, de mind ez nem vesz el semmit, vagy

csökkenti a Mária-hit több száz éves valóságát.

Csíksomolyó (ahogy a székelyek mondják), ma Csíkszereda külvárosa, festői szép helyen a Kárpátok hajlatában, a Csíki Havasok tövében, az Olt partján terül el. Ősi település. Mindkettő hosszú évszázadokon keresztül (jóval az írásos emlékek előtt) régi végvára volt a Kárpátoknak, a keletről betörő támadások ellen. Erről a régen lerombolt várfal maradványok tanúskodnak. A

romoknak és csatáknak a valós, vagy képzeletbeli eseményei és ballada irodalma igen gazdag.

Csíkszereda nevét a szerdán tartott hetivásárról kapta. Már 1550 előtt város volt. Ezt Isabella királynő Tordán kiadott védleveléből tudjuk, ahol Zeredának hívja és városnak jelöli, a 16 kapújával. Csík megye (székhelye Csíkszereda) magas fekvése (átlagosan több, mint 800 m) és zord, hideg szelei miatt csak rozs, zab és kevés buza termelésére alkalmas. Törökbúza, illetve kukorica és gyümölcs alig terem. Termőföldje pityóka (krumpli) és kender termesztésére kiváló. Nagykiterjedésű havasi legelőin valamikor nagyszámú juhot tenyésztettek. Tartottak kis termetű lovakat és fekete szőrű szarvasmarhát is. A csíki székelység gyapjú, fa, kender feldolgozó ügyességükről és a kászonturóikról (fenyőfa kérgébe csavart, rendkívül ízletes turó) voltak híresek. A szegényes termőhelyek és a nagyszámú lakosság a csíkiakat kereskedésre kényszerítette. Fát, deszkát, faszerszámokat és bükkfából hasított zsendelyeket árultak. A vármegye lakossága főleg katolikus. Mély hitű emberek. Az eldúgott, havasi faluk hosszú ideig megőrizték egyedi népviseletüket és szokásaikat. Ezeket a mai napig is megtaláljuk a főúttól távolabbi falvakban.

A székelyudvarhelyi esperesség 1332 évi pápai dézsma listáján már ott találjuk Somlyót. Ez a település már ekkor önálló egyházközség volt. A szájhagyományok és leírások régi, ennél sokkal korábbi, a hegyek között meghúzódó somlyói kolostorokról szólnak. Ezek és a mellettük lévő

kápolnák igen nagy szerepet játszottak csíkiak és Somlyó életében. Régi váraikkal, mint határszéli települések igen sokszor kivédtek a külső támadásokat. A szomszédos somlyói kolostorok (Hunyady János alapította 1448-ban) pedig a fegyverek tárhelye és évszázadokon keresztül az emberek búvóhelyei voltak.

1553-ban Csík erődítményét és Somlyó kolostorát Dobó István és Kendi Ferenc vajdák katonái dúlták fel. Majd Izabella királynő kiűldözése miatt, Nagy Szulejmán útasítására a moldvaiak törtek Csíkra és feldúlták a kolostort és a somlyói templomot, ahol a csudatévő Mária-szobor volt. Néhány évvel később János Zsigmond serege ütközött össze a csíkiakkal

A csíksomlyói búcsú eredete érdekes történethez fűződik. A leírások szerint a katolikus papság keresztes hadat hirdetett János Zsigmond fejedelem ellen, aki üldözni kezdte a reformáció ellenzőit. István papjuk vezetésével a megye lakossága megáldott fegyvereikkel és egyházi zászlók alatt Csíksomlyóról a Nagyerdőbe ment, ahol az Udvarhely felől vonuló fejedelmi hadakat, vagyis János Zsigmond seregeit 1556-ban csúnyán leverte. Ez a nevezetes győzelem Pünkösdi szombatján volt. Azóta is minden esztendőben (ha engedik a hatóságok, ha nem), Pünkösdi szombatján búcsú van Csíksomlyón.

A hadícselt így írták le az akkori történetírók: a harcoló nép a papokkal az élükön a Nagyerdőben, egészen Tojvajos tetőig az út mindkét oldalán megékelte a fenyőket, úgy, hogy a jobb oldaliak

balra, a baloldaliak pedig jobbra dőljenek a legkisebb csapás után. Ahogy az ellenség csapatai megjelentek az úton, az elbújt favágó góbék sorra az útra döntögették a fákat. A nagy fahalmaz megakadályozta az ellenség előrehaladását. Az elakadtakat fejszékkel agyoncsapták.

1600-ban Básta égette le a Mihály vajdával cimboráló Csíkot. A kolostort nem érte a tűz, így a Mária-szobor csodálatosan megmenekült. 1661-ben Ali pasa Izmail pasát küldte a csíkiak és a kolostor ellen. Nagy pusztítást végeztek a pasa seregei Csík közelében. 26 falut és templomát rombolták le. Csíksomlyó kolostora és temploma teljesen elpusztult, de Mária-szobor megmenekült. A tatárdúlás részletes leírása megtalálható egy régi orgonában rejtett okmányból, melyet a zárda levéltárában őriznek.

Ez a néhány példa is bizonyítja, hogy a kolostor és templom, ahol a Mária-szobor ez időben állt, néhányszor elpusztult, de a Szobor sokszor csodálatosnak vélt körülmények között megmaradt.

A mai kéttornyú csíksomlyói templom, ahol a főoltáron a Mária-szobor áll, újabb keletű épület. Ennek alapkövét 1802-ben rakták le. Helyén az 1442. marosszentimrei győzelem emlékére felállított kápolna állt. Ennek romjait beépítették a kéttornyú templomba, melynek stílusa késői barokk. E templom hajója 12 m magas. Helyi ácsok építették fagerendákból. A templom faszobrai olasz és magyar mesterek művei. (Urbánszky Fülöp, Csürös József, Szopos Sándor

és Papp Miklós). A szószék felett Mihály arkangyal szobra van. Sok évvel ezelőtt ez a szobor a szentbeszédnek előtt trombitált, de a mai gondolkodásmód ennek nem igen ad helyet.

A csudatévő Mária-szobor a 16. század kiváló egyházművészeti alkotása. Gazdagon aranyozott, bizánci stílusban készült, hársfából faragott remekmű. Magassága két és fél méter. Mária feje kissé balra hajlik, hármaskorona díszíti. Jobb kezében a királynői jogart, bal karján pedig a kis Jézust tartja. Fején aranyozott, fából faragott koszorú van. Ruházata gazdagon lehulló fehér köntös, amelyet palást takar. A szoborkompozíciót mindkét oldalon aranysugarak díszítik. Mária arcán sérülések láthatók. Ezek eredetéről később írok, úgy ahogy Nannyám elmesélte.

A templom és orgonája mestermű. Harangjai hatalmasak (az egyik 1133 kg). A hangjuk szép és messze szálló, Isten hívószava a Csíki Havasokban és az Olt völgyében. Kívül, a két torony között is van egy Mária-szobor. Ezt 1837-ben a híres brassói rézöntő mester Rotenbacher öntötte. Négy évig dolgozott e szép szobron, mely a belső kegyszoborra hasonlít.

A templom alatt kripták vannak. Itt találjuk az 1686-ban elhalt Mikes Kelemen sírkövét és az 1623-ban eltávozott Darvas Péter kökeresztjét is.

A templom mellett állnak a ferences rendek különböző korokban épült rendházai. A Ferences Rendnek és ezeknek az épületeknek igen nagy

szerepük volt a Csík és udvarhelyi katolikus székelység védelmezésében és lelki ápolásában. A ferencesek tanították a magyar betűvetést és ők voltak a gondnokai a rájuk bízott sok száz élesezű, székely fiatal góbé testi és lelki épségének. A kolostorban létesült 1668-ban a híres Magyar Csíkszeredai Líceum, melyet a román hatóságok 1911-ben Csíkszeredába költöztették.

A ferencesek a leginségesebb időkben is a székelység fizikai és lelki támaszai voltak. Több, mint 300 éven át e falak között művelték anyanyelvünket. Magasszintű irodalomtörténeti tevéységüket "Csíksomlyói misztériumok" címen örökítették meg.

A Líceumban tanult Tamási Áron neves erdélyi írónk is. Műveiben ő állított örök emléket a székely góbék és a Ferencesek közötti jó humorral fűszerezett, de mindig őszinte kapcsolatnak. Ezek az írások ma is magyar irodalmunk legízesebb és bájosan őszinte remekei.

Sok szegény székely fiúgyermek kapott ingyenes oktatást a Ferences barátoktól. A háború utáni években a tehetségesebb, vagy szorgalmasabb szegény lányok tanulási vágyát is támogatták. Ők fogadtak be iskolájukba engem is, mint erdélyi menekültet a Szentendrei Ferences Gimnáziumba.

A somlyói ferences kolostor közelében van nemzeti kincsünk, a gyönyörű csobotfalvi barokk templom. Két románkori kőkeretes ajtaja és szárnyas óltára van. E szép óltár eredetijét a budapesti Szépművészeti Múzeumban láthatjuk.

A kolostor és a régi templom sorozatos lerombolása, vagy leégetése során említettem, hogy a Mária-szobor minden alkalommal, "csudálatos" módon elkerülte a pusztítást. Ezekről is sok leírás és monda van. Amikor a szobrot 1848-ban a fentebb leírt templomban felállították, akkor állítólag megpróbálták a Mária arcán lévő sérüléseket megjavítani, de a próbálkozás sikertelen volt.

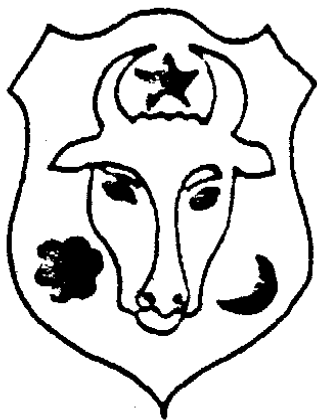
A kupola alapú Kis-Somlyó hegyen épült a Salvator kápolna, dél-keletre a csíksomlyói nagy templomtól. A kápolnához vezető utat Kálváriának nevezik. A hitregék szerint Salvator kápolnát Szent István építette a pogányság legyőzésének emlékére. A mostani kápolna azonban sok átalakításon ment keresztül és alig hihető, hogy ennyi évszázadon át első királyunk idejéből megmaradt volna. Valóságban ez a szép, öreg kápolna az 1456-os nándorfehérvári győzelem emlékét örökíti. Szentélye gótikus, hajója deszkamennyezetű, szép festett kazetákkal (a mennyezet síkjába beépített, lépcsősen mélyülő négyzet alakú, faragott díszítés).

A hegy nyugati, meredekebb oldalán kanyargós ösvény vezet a kápolnához. Ezt Krisztus hágónak hívják. A régi leírások szerint még a múlt század elején is azok, akik különösen vétkesnek érezték magukat, vezeklésképpen térdükön csúsztak fel ezen a köves hegyoldalón a kápolnáig. Ma már nincs ilyen önsanyargatás. A hegy déli oldalán találjuk a Szenvedő Jézus és a Szent Antal kápolnákat. Az utóbbi báját és érdekességét a

kóruskönyöklőre (karzaton lévő párkány) festett
szép népi elemek adják. Ezeknek a kis
kápolnáknak a csángók különleges búcsús
vírasztásánál van jelentőségük.

CSÁNGÓ TESTVÉREINK

MOLDVA

A csíksomlyói zarándoklat alkal-mával többször említettem a csángók részvételét. Kik a csángók? Honnan, mikor és miért kerültek Moldovába? Miért jönnek Csíksomlyóra? Vázlatosan tekintsünk bele

hosszú és küzdelmes múltjukba. Sokan a magyarok közül nem ismerik a csángók történelmi hátterét. Vannak, akik a létezésükről sem hallottak. Tekintettel arra, hogy a csángók egy része már magyarul sem tud, ezért könnyelműen "elrománosodott, nem is magyar" jelzővel illetik őket. Talán egy kis visszatakintés után jobban megértjük a helyzetüket.

Elszórva találjuk őket, főleg Moldva területén. Az elszoródottság és az évszázadokon át megőrzött eltérő szokásaik, művészetük visszaszármaztatása megerősítik azt a történelmi tény, hogy magyarok és főleg Erdélyből, változó időszakban kerültek mai hazájukba. Több faluban, ahol csak magyarul beszélnek (illetve csángó magyarul), erős a nyelvi szennyeződés. Az újabb genetikai vizsgálatok szerint a csángók genetikai képe a honfoglaláskori magyarság jellegeit mutatja.

Három népesebb csoportról emlékezem meg. II. András király már 1211-ben említi a Brassó melletti székely-magyarokat. Ezek a Hétfalusi csángók. Róluk írta Orbán Balázs a Székelyföld történelmének és népének legjobb ismerője, hogy "egész bizonyossággal állithatjuk, hogy a hét, illetőleg a tíz barczasági magyar falu lakossága hun-magyar keverék." A moldvai csángók ősei a Bakó és Románvárár környéken telepedtek le, 1225-ben II. Endre király hívta be őket a keleti határok védelmére. A Mádéfalvi Veszedelem és az azt követő megtorlások több ezer székelyt készítettek vándorlásra. Valószínűleg ebben az időben vándoroltak el a Gyímesi Csángók. Ők, illetve elődeik a Gyímesi Havasokban, a festői szépségű Gyímesi Szoros környékére telepedtek. Az ősi faluk ma is megtalálhatók: Gyímesfelsőlok (Lunca -de Sus), Gyímesközéplak (Lunca-de Jos) és Gyímesbükk (Ghimes Faget). Valószínűleg elődeik Csík-megye (Ciului) szegényeiből kerültek erre a vadregényes helyre.

Saját kivándorlásunkból tudjuk, hogy dacára annak, hogy mindjában Magyarországról jöttünk, mégis sok különféle, tájszólással gazdagított magyar anyanyelvet és még több szokást hoztunk magunkkal. Pontosan ezt a sokféle tájszólást és változatos társadalmi szokásokat vitték Erdélyből új hazájukban a csángók is. Ehhez még hozzájárultak a hosszú vándorlási évszázadok nyelvi és társadalmi változásai az akkor még ki nem alakult, későbbi Magyarországon.

Alig beszélhetünk a 13. 14. 15. században magyar állami öntudatról. Amolyan kis királyságból állt hazánk, gazdagon megtűzdelve más nemzetiségek földesúraival is. Belpolitikánkat az ezek közötti folytonos hatalomra törekvések háborúi jellemezte. Tehát feltételezhetően ezeknek a századoknak kivándorlói nem érezhettek semmi féle nemzeti hovátartozást. Csak falúikhoz, templomaikhoz, illetve Istenükhöz tartoztak. Nem lehettek tudatosan magyar érzelműek, hiszen hol és milyen volt ekkor a nemzet? Az elmenekültek nem tartoztak a gazdag, vagy tanult társadalmi réteghez. Csak a papok és igen kiválasztott egyének írtak és olvastak. A köznép legtöbbször írástudatlan volt. Tehát csak beszélte, de nem írta anyanyelvét, szokását és mély katolikus hitét vihette magával.

Új otthonukban nem volt magyar iskola, tanító, plébános és magyar templom. Az elsődleges gond a fennmaradás volt. Kezdetben csak a szóbeli, főleg az otthoni, később a magyar templom körüli nyelvhasználatról lehetett szó. Természetesen,

később románok, tatárok, ruszinok és zsidók is e vidékre telepedtek. Az ott élő magyar csángók anyanyelve a min-dennapi együttélés során szennyeződött ezek nyelvével. A szókincs összezsugorodott és idővel elkopott, de a katolikus hitük megmaradt. Végül csak ez különböztette meg őket a környezetük lakosságától.

Ez a megőrzött erős hit vezérli őket, több, mint 400 esztendeje a zarándoklatra, a Gyímesi Havason keresztül, Csíksomlyóra, Máriához. A felnőttek gyalogosan, a gyermekek, öregek ökrösszekéren. Szélben, esőben templomi zászlóikat lengetve, énekelve jöttek a falu felé, amikor 1992-ben találkoztam a Gyímesi Csángók keresztaljával a falutól pár kilométerre. Jönnek minden évben a Csíksomlyói Máriához, gyónnak, áldoznak, keresztelnek és a magyar Istenhez és annak Anyjához, Máriához imátkoznak. Lehet, hogy már románul, de a székely magyarsággal együtt dicsérik Máriát és magyar földre jönnek immár évszázadok óta. Úgy érzem, ez a hitvallás a nemzetiségi hovatartozásnak is kétségtelen bizonyítéka. Sajnos a Szentszék is elhanyagolta a hagyományait ma is ápoló, régi csángó-magyar testvéreinket. Nem gondoskodtak magyar papokról, akik lelki ápolás mellett a magyar nyelv fenntartói lettek volna.

A csángók körében manapság is a vallás a legerősebb közösségformáló erő. Sok esetben magyarul nem tudnak, csak románul beszélnek, de nem tartják magukat románoknak. Szerintük a román ortodox vallású, ők nem románok, hanem

katolikusak. Vajjon tanácsos volt-e valaha magyarságukat, vagy hitüket vallani? Elgondolkodtató, hogy hivatalosan 1942 óta nem római katolikusoknak, hanem román katolikusoknak (roman catholic) nevezik őket. Ez nem igaz, mert Ők nem románok!! Ez a legszembetűnőbb bizonyítéka az erős román beolvasztási politikának. Szerencsére, dacára a történelmi változásoknak sok csángó, aki Bákó és környékén, Brassó mellett él tudatosan magyarnak érzi és valja magát. Ezt igazolják a meg nem szűnő leveleik, amelyben magyarul beszélő papot kérnek. A kákovai és nagypataki magyarok 1981-ben írták a pápának (61 aláírással) hogy "Csak a mi környékünkön 20 ezer lelket számláló magyar tömegnek a vétlen pap sem hirdeti anyanyelvén szent hitünk ígét". Sajnos 1955-ben bezárták az utolsó magyar iskolát is, tehát a magyar nyelv használata csak a családi megmozdulásokra korlátozódik. Ha a fenti eseményeket és tényeket tartjuk szem előtt akkor nem ítélnélük el a csángók "törött" magyar nyelvét. Nem szabad elfeledkeznünk arról, hogy hozzánk tartoznak, magyarok. Meg kell értenünk erős ragaszkodásukat katolikus vallásukhoz, mert szerintük ez választja el őket más népektől. Talán, ha a nyelv el is vesz, a katolikus vallás még is fűzi őket ősikhez és a katolikus székelyekhez, hiszen minden esztendőben hazatalálnak! Ez a hit régi, több száz éves, közös erő és hagyomány.

Akár a régi hitet, akár eredetüket vagy az egyesülés vágyát ünneplik, ősi szokásaik színessé, Mária-keresésük hűsége meghatóvá varázsolja ezt

az ős-székely csángó-magyar kegyhelyet, hacsak
egy napra is.

NYÍRFA, NYÍRFA, ÁLDOTT NYÍRFA

..., szent égőrfá, mind a kettő jó égőfa, - mondotta Nannyám mikor a kemencét melegítette kenyérsütés előtt. A jelentését ennek a kis mondókának csak az idén, a csíksomlyói búcsú után értettem meg igazán. A búcsún résztvevők nyírfagalyat visznek haza és szétosztják családtagjaik között, akik nem vehettek részt a búcsún. A nyírfának különös gyógyítóerőt tulajdonít a székelység. A nyírfák megfogyatkoztak Somlyón, de bármilyen zöld ág, vagy

növény képviselheti a lelki megújulást, vagyis a csíksomlyói búcsú részvételét.

Az erdélyi nép és a csángók híresek a gyógynövények évszázados alkalmazásáról. Az orvos, ha volt egyáltalán, nem jutott el az úttalan völgyekbe, ezért a nyári hónapokban gondoskodtak a saját házi patikájuk feltöltéséről. Bevált növényeiknek nagy gyógyerőt tulajdonítottak. Különösen akkor, ha a növényt a csíksomlyói Mária lábához, vagy a Salvator-kápolna oltárához érintették. A gyógyfüveket ma is gondosan összegyűjtik. Jellemző, hogy a csángók szárított, gondosan kiválasztott gyógyfüvekkel és virágokkal bélelik ki halottjaik koporsóját.

Gyakran gyűjtött virágok között van a kökörcsin (*Anemone pulsatilla* L.). Virágjából és leveleiből főzött tea, vese, hólyag, köszvényes és csúzos bántalmak ellen hasznos. Palástfű (*Alchemilla vulgaris* L.) földfeletti részeiből főzött tea gyomor és bélhurut ellen jó. A kankalin (*Primula veris* L.), régi szép magyar nevén égikíncs, igen fontos a népi gyógyászatban, mint gyulladásgátlószer. A májfű, vagy májkökörcsin (*Hepatica nobilis* Mill.) leveléből készült tea vese és májbántalmak ellen hasznos. Az útifű, vagy útilapú (*Plantago lanceolata* L.) virágjából és leveléből főzött tea köhögés csillapító. Régi népi hagyományok szerint e növény friss leveleit nehezen gyógyuló sebekre teszik. Ahogy a neve elárulja utak, illetve mezei ösvények szélén nő, könnyen található növény. Ez volt gyermekkorom egyetlen nyári ragtapassza. Amikor elestünk és térdünket nyersre horzsoltuk

akkor, Édesanyám a kút mellől leszakított egy ép, nagyobbacska útilapút, az ott álló vedervíz tetején megmosta és a horzsolásra ragasztotta. Az útilapú rövidesen rászáradt a sebre, tisztán tartotta a sérülést. Levert lábujjainkat is ebbe csavarták bele. A seb meggyógyult, rendszerint fertőzés nélkül. Bizonyosan nem tudta Anyám, hogy az útilapú baktériumölő. Sebgyógyító hatása az aukubin enzimatikus bomlástermékének tulajdonítható.

AZ 1946 ÉVI ZARÁNDOKLAT

A második világháború viharai még nem csendesedtek el, amikor az erdélyi nép szomorú szívvel ébredt rá arra, hogy sorsukat a politikusok megint kijátszották. Erdély elveszett. A rövid 5 évi Magyarországhoz tartozásunkat megint a román uralom váltotta fel. Fájdalom és csalódás töltötte fel a szívünket, de gyenge kis ország lévén erő nem volt az ellenállásra. Úgy nézett ki, hogy Erdély sorsát az anyaország hamarosan el is felejtette. A román hatóságoktól jöttek a megtorlások. Sajnos, mivel a győztesek hatalma nem volt igazságos, azért az elnyomottak nem lehettek békés vesztesek. Nőtt a bosszúállás, gyűlölködés és elkeseredettség. A

megbocsájtás eszméje elveszett. Ezek a szomorú politikai és társadalmi események még erősebbé tették a katolikus székely-magyarság hitét és reményét a csíksomlyói Móriában, hiszen Ő annyiszor csudát tett, talán most is segít ?

Ennek a fájó igazságtalanságnak orvoslására gyűlt össze a sok ezer zarándokló 1946-ban, Csíksomlyón. Régi szokásokhoz híven az ünnepi szónok Márton Áron Erdély akkori püspöke volt. Ő igyekezett reményt önteni az elkeseredett szivekben és megerősíteni a katolikus hitet a sok, igazságosan lázadó lélekben. Meleg szavakkal köszöntötte a Székelyföld sokezer csík-somlyói zarándokát 1946 Pünkösdi szombatján is, amikor én első búcsús voltam. Így szólt a szentbeszéd: "Krisztusban szeretett Hívőim !

A katolikus székelység ősi szenthelyén, mely egyben a nyugati kereszténységnek is egyik legkeletibb őrhelye, gyűltünk össze, hogy apáink példájára Isten Szent Anyja előtt hódolatunkat bemutassuk és magunkat és gyermekeink jövőjét az Ő hatalmas pártfogásában ajánljuk.

Zarándok-csapatok vannak jelen Erdély távoli vidékeiről is. A Székelyföld népe pedig ősi parancsnak engedelmeskedve tömegében útra kelt most is. Mezei ösvényeken, erdei csapásokon és minden útvonalon napok óta templomi zászlók vonulnak, s a vonuló búcsúsok fölött, mint láthatatlan zászló himes szövete imák tömör hangja, bűnbánati zsóltárok panaszos dallama, a Mária-énekek üde csengése száll és követi a szélben lengő lobogókat. Így járnak ide a nem-

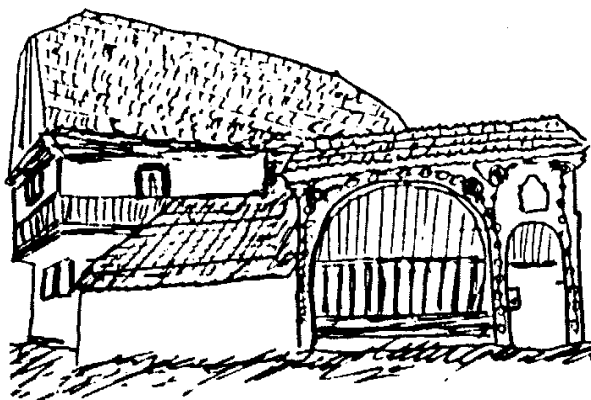
zedékek századok óta. Ugyanazokon az ösvényeken, csapásokon és utakon és ugyanazokkal az imákkal, énekekkel, áhítat-gyakorlatokkal.

Így imádkoztak apáink, amikor visszaverték az ősi katolikus hit ellen fegyverrel felvonuló fejedelmet. Itt kérték az égi segítséget, amikor őrhelyeiket, asszonyaik és leányaik becsületét, maguk és fiaik szabadságát kellett megvédelmezniök a keletről hajdan gyakran fenyegető ellenség ellen.

Ide zarándokoltak a kitartás kegyelméért valahányszor elemi csapások sújtották, avagy az emberi önkény megalázásai és igazságtalanságai alatt lelkükben kifáradtak. És ide jöttek árvaságukban is, hogy Istent engesztelve és Mária támogatását kérve fogjanak hozzá feldúlt életük újjáépítéséhez.”

BÚCSÚRA KÉSZÜLŐDÉS

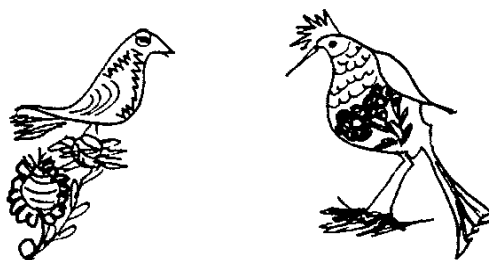
1946 Pünkösdje volt, majd nem 13 éves voltam. Dacára zsenge koromnak nem kellett hajnalban

felébredni, mert egész éjjel ébren voltam, nagy várakozással készülődtem a hosszú útra. A csíksomlyói búcsúra mentem a Nagyszüleimmel, szülőfalúm Lövete község kereszt-aljával (így nevezik a falúk búcsújáró csoportját). Nanyám megígérte, hogy a nagy lányokkal mehetek a keresztaljával. Nagy élmény volt ez, mert sokat hallottam Máriáról, a Székelyek csudatevő Édesanyjáról.

Hideg reggel volt. Vastag harmat csillogott a karalábék kövér levelein, ahogy a lámpással Nanyám megvilágította a kertet, közben szónélkül segítkezett a szekérrakodásban. Ott

sürgölődtem én is a szűrületben a lovasszekér körül. Türelmetlenül vártam az indulást. Nagyapám, aki nem igen szívlelte a leánkákat, mérgesen rámmordult, hogy ne lábatlankodjak a lovak körül. Ismert alaposságával, igen lassan befogta a lovakat, szénát és zaboszacskót dugott a saroglyába. Nannyám pedig az élelemmel magrakott tarisnyát csúsztatta a cserge alá. Nem beszélgettek. Mindenki tudta a maga dolgát. Sürgettem volna az indulást, de nem mertem megszólalni, mert félttem Nagyapámtól. Hosszú kajla bajúszának remegése haragot jelzett. Jobb volt hallgatni.

Nannyám nekem már elmesélte, hogy milyen hatalmas a két tornyú csíksomlyói templom. Sokszor emlegette a csodálatosan szép Szüz Máriát, ahogy karján tartja a kis Jézuska gyermekét. Kihangsúlyozta, hogy Szüz Mária teljesíti azok kérését, akik imádkoznak hozzá és a szivükben hordozzák Őt, no meg a 10 parancsolat szerint élnek. Már pedig amit Balázs nannyám mondott az igaz volt, mert elképzelésem szerint személyesen ismerhette Szüz Máriát, hiszen nem is tudta összeszámolni olyan sokszor találkozott Vele Csíksomlyón és Lövétén is.

LÖVÉTEI KERESZTALJ

Egyszerre csak kitérült a kapú és mi is besorakoztunk a szekeresek közé. Még sötét volt, amikor megformálódott a kereszt-alja. A menet elején egy legényember csengettyűvel harangozott. Büszkén lépkedett, hatalmas szál legényre emlékezem, legénytársai vették körül. Sok szép lány követte őket. Piros rokolyájuk megszínezte a hajnali szürkéséget. Izgalommal láttam ott két szép lány nénémet, Margitot és Terát.

Engem a szekér saroglyában dugtak, Nannyám betakart a piros csérgével és szorosán a hátamögé húzott. Ő elől ült Nagyapámmal. Elindult a szekér. Döcögésére és a hátra szűrődött éneklésre most is jól emlékezem. Ha friss széna illatát

érzem, akkor ma is a csíksomlyói szekérútra gondolok.

A széna melegségében azon gondolkodtam, hogy mit kérhetnék Máriától. Gondolatban végigjártam a 10 paran-csolatot, igazán azok szerint éltem. Szerettem a Szüzanyát és naponta a szivemben hordoztam. A hitem dönthetetlen volt. Oh, de sok mindent akartam kérni Töle. Végül is úgy gondoltam, hogy 3 nagy kívánsággal meg kell elégednem, hiszen többre nem is emlékezhet, annyi emberrel van dolga.

Bizonyosan egy jót aludhattam, mert arra ébredtem fel, hogy Nagyapám nagy hangon és erős ostorcsapásokkal biztatja lovait a rossz úton. Elöttünk erősen emelkedett a hágó. Nagy likakban zötytyent a kerék. Nannyám kezeit éreztem a hátamon. Aggódva tartott engem, hogy ki ne csússzak a szénából. Gyorsan felültem.

Tolvajos tetőn, a híres régi csatatéren voltunk, a pihenőnél. Itt a vályuknál a szekeres gazdák kifogták a lovaikat. Nagy zajjal és hozzákészüléssel megittatták a kifáradt állatokat. Nagyapám is zaboszacskót akasztott kedvelt lovai nyakába.

Hideg hajnali szél ömlött le a Hargitáról és megborzolta az útmentén széttérült borókabokrokat. Messziről lucfenyők suttozták Tolvajós tető történelmét, híres csatáit. Szinte misztikussá tette a felszálló köd ezt a híres hágót. Harmatcseppek csillogtak az ébredező vadvirágok és füvek bóbitás fején. Szép tavaszi köntösében

várta a rét a búcsúsokat. A gyermekek körbe-körbe futkároztak, elunták a szekeredzést. A fiatalok kinyújtózkodva pihentették fáradt hátukat. A litániákat halk beszélgetés váltotta fel.

A harmatos, hideg fűre és a tarka csergék színes foltjaira telepedett a család. Előkerültek a tarisnyák is. Bő szájukból kerek friss kenyér, füstölt szalonna és nagy fejhagymák kerek sárgasága ömlött szét a gyönyörű háziszöttes takargatókon. Csendesen reggelizett a lövétei keresztalja. A hágó szegélyén más falúk zászlói emelkedtek, ideje volt felszedelőzködni és útrakelni, mert alig volt hely a kút körül.

Lassan újra útnak indultunk, felkelőben volt a nap, a Csíki Havasok sötétkék hegyóriásai mögül. Minden virág arra fordult, pillangók szárították harmatos szárnyukat, madarak hangos kórusa ébresztette az élő világot. A napgolyó égő fénye megaranyozta a fiatalok arcát, eleven színűre varázsolta a lányok rokolyáját. Sugaival fehérebbre meszelte a legények feszes harisnyáját és arany melegével kivasalta az idősebbek ráncait. Ékes, szép havasi reggel volt.

BALÁZS NANNYÁM ÉS MÁRIA

A friss széna közül csodáltam ezt a korai szép és friss világot. Örökre magamban szívtam Erdélyország gyantás fenyő illatát és a bükk-erdők gombaszagú, fűszeres levegőjét. Láttam, hogy Nannyám olvasóját a karincája alá dugta. Suttogni kezdett, előkészített engem a híres csíksomlyói pünkösdi szombatra.

Elmondta, hogy püspökünk Márton Áron tartja a szent beszédet. Lelkemre kötötte, hogy jól figyeljek minden szavára. Te kicsi leánka vagy, fúrakodjál előre a templomba, hogy minél közelebb legyél Máriához, - ajánlotta Nannyám. Ugye nem felejtetted elhozni édesanyád

imádságoskönyvét?, - kérdezte aggodalommal. Azzal érintsed meg a Szűzanya lábait és akkor örökre veled marad, - ígérte Nannyám. A széna között szorongattam nagy kincsemet, Édesanyám csattos imádságos könyvét, Jézussal a borítólapján. Szép csipkés zsebkendőbe csavarta Anyám, hogy védje az idő fogától és nekem ajándékozta e szép könyvecskét a búcsú előtt. Ma is szeretettel őrzöm e viseltes imakönyvet.

Nannyám nagy áhítattal tovább beszélt Máriáról. Előbb ünnepélyessé tette a saját küllemét. Kezével az arcáról a fejrevalóruhája alá símitotta ezüstös szürke haját, szorosabbra fogta hárászkendőjét és kihúzta magát a szekérülésén. Erős fogással, munkától durva markában szorította vékony kezemet és a csudatévő Máriáról beszélt. Arca megszépült, hangja ájtatossá, vált, szinte suttogott. A sok szépet, amit nekem mesélt csak az út szélén büszkélkedő fenyők hallották. Mint a tavaszi ruhájukban öltözött szép menyasszonyok úgy örködtek titkaink felett. Új hajtásaikkal, mint sokmilliárd selymes bojtocskával, helyeslően bólogtak a sok szép csoda felett. Így láttam akkor én.

Régi időkről és nagy csodákról mesélt Nannyám. Izgalommal mondta, hogy a Szűzanya még a tatároknak is megmutatta erejét. Úgy mesélik a régiek, hogy a tatár szultán két katonáját utasította, hogy döntsék le a szobrot és rombolják le a templomot. Ezek lándzsájukkal agyba-föbe ütötték Máriát, de rövidesen erejük elfogyott és karjaik megbénultak. Ezeknek a lándzsa

vágásoknak a nyomait láthatjuk ma is a Szűzanya arcán, senki nem tudta megjavítani a forradásokat, - sajnálkozott Nannyám. Sokszor vért láttak folyni ezekből a sebekből! - erősítette meg Nannyám a múltban történt eseményeket.

Sok halálos beteget gyógyított meg Mária, - mesélt tovább Nannyám, - csak nézdd meg a lábánál elhelyezett megszámolhatatlan emléktáblát köszönetekkel és nevekkel rajta. Ezek mind tanúskodnak a Szűzanya hatalmas erejéről és jóságáról. Az erdélyi népeknek Ő az édesanyja. Sok-sok százéven keresztül megmentett münköt Mária minden bajtól és veszedelemtől, csudatevő Ő, - erősítette meg hitemet Nannyám.

Már nem emlékezem hogy melyik falúnál, de lemásztam a szekérről. Valószínűleg meguntam Nannyám meséit. Alattomosan befurakodtam két nagynéném közé a keresztaljba. Merészségemért most is, mint olyan sokszor azelőtt, jól megszidták. De engem elhatározásomtól nem lehetett könnyen eltéríteni. Mezitláb, de legszebb ruhámban meneteltem közöttük. Ártatlan lélekkel és tiszta, rajongó szívvvel énekeltem, imádkoztam és nagyon vártam, hogy megláthassam Máriát.

Csíksomlyó közelében, az Olt patakánál megálltunk. Arcunkat és lábunkat megmostuk. Margitnéném befonta lenszőke hajamat, felvettük ünneplő ruhánkat, hogy méltók lehessünk Máriához. Fent a hegyen, úgy tűnt az egekhez igen közel, állt a nagy kéttornyú templom. Színes, ünnepi ruhájukban, keresztjeikkel, lebegő zászlók

tengere alatt vonultak a székelyfalvak százai a templom felé. Siettek Máriához.

Emlékezetemben élt ennyi év után is a hatalmas templom, melynek oltára felett állt Mária. Aranyos csillogás vette körül fejét és a karján ülő kis Jézust. Csodálatosnak, hatalmasnak, és szépnek láttam Őt. Meghatódva Hozzá furakodtam, felnéztem és bárhogy nyújtózkodtam nem értem el a lábát, hogy imádságos könyvemmel megsimogassam. Ott, Mária lábánál sírva fakadtam. Valaki felemelhetett, hogy kívánságom teljesülhessen. Akkor úgy éreztem, hogy Mária szállt le hozzám. Csak Nannyámtól mertem megkérdezni később, hogy ezt megtette-e Mária értem? Azt válaszolta, hogy Mária mindent megtehet. Visszahúzódva, a nagy tömegből csak Mária fejét láthattam. Szépen kértem Őt, hogy kívánságaimat hallgassa meg, és, ha lehetséges, akkor támogasson elérésükben. Bizalommal és hallatlan szép emlékekkel búcsúztam.

Mária szépségére, a zászlók sokaságára, a színekre és a hívogató harangszókra emlékeztem legjobban. Lelkembe vésődött a búcsújárók titkos öröme és mély hite. Az elmúlt 46 év alatt bármikor szülőhazámra gondoltam, nem tudom, hogy miért, de a csíksomlyói búcsújárás emlékei röppentek fel emlékezetemben.

HONTALANOKKÁ LETTÜNK?

A búcsújárás után néhány hónappal, 1946 augusztusában, Apám, egyedül Erdélyből Magyarországra szökött. Addig a magyar állam erdésze volt Udvarhely megyében. Nem

vallhatta magát románnak, hiszen magyar volt. Elvesztette az állását.

Más politikai események is sürgössé tették Apám eltá-vozását. Lövétén a nagy politikai zűrzavarban agyonütöttek a piactéren egy embert. Kaláris volt a vezetékek neve. Keresztnevére nem emlékezem. Állítólag dolgozni nem szeretett. Újdonsült kommunista volt, aki a politikai egyensúlyok megváltozása után vezető szerepet akart. Sajnos én ekkor a főtéren voltam és néztem ezt a szörnyűséges eseményt. Apám is gyanított

volt ebben a brutális emberölésben, de akkor Ő otthon feküdt lázasan. Hamarosan házhoz jöttek a román csendőrök, mert ismerték családunk konok magyarságát (ez nem volt egy dícséretes jelleg 1946-ban az új román uralom kezdetén). Apámat akkor nem tartóztatták le, de a fekete listára került, emiatt egy hét múlva átszökött Magyarországra. Mi Édesanyámmal és három fiatalabb fiutestvéreimmel két hónap múlva utánna szöktünk. Én ekkor bentlakó második tanuló voltam a Székelyudvarhelyi Katolikus Magyar Gimnáziumba.

Családom Székely volt, nem voltunk cigányok és románul nem beszéltünk. Nagy meglepetésünkre magyar hazánk kormánya nem látott szívesen 1946-ban, pedig magyarok voltunk. A városban, ahová letelepedtünk román cigánynak csúfoltak a magyar testvéreink. Igen fájt ez a megalázó és igazságtalan bánásmód, hiszen mi úgy éreztünk, hogy hazajöttünk. Nehéz évek voltak ezek Magyarországon is. Erkölcsileg és fizikailag egyaránt megviselte és kirabolta az országot és lakosságát a vesztes háború. Ekkor jött be az új forint, a Dunába hevertek a lerobbantott hidak. Kenyér, zsír jegyre volt, ha volt. Nekünk nem volt hely! Visszatoloncolási rendelettel akartak visszadobni bennünket Romániába, ahol hosszú évekig tartó börtön büntetés várt volna ránk. Apám kommunista párttagsága "vásárolta" meg magyarságunkat. A párttagság ellenében "visszahonosítottak", hűségesküt tettek velünk a magyar államra. Jól emlékezem erre a szomorú és részünkre megalázó eseményre. Magyarok

voltunk és Romániából menekülésünk “hazánkba” nem volt elég hűségétel? A hűségeskű alkalmával, mint a bűnözők, úgy sorakozott fel az egész család. Ezt a szomorú megalázást Apám a magyar kormánynak sohasem bocsájtotta meg. A leírt eseményt a haláláig megőrzött Visszahonosítási okirat másolata (34. és 35. lap) igazolja.

A család Szentendrén telepedett le, egy szobát kaptunk. Apám a Pilisi Erdészethél kapott erdész állást. Az erdészház 6 km-re volt a várostól, iskolától, gyalog jártunk. A helyi leány-polgáriba vettek fel. Különbözetit vizsgákkal visszakerültem a Dolgozók Gimnáziumába. 1949-ben a Ferences Rend vissza-kapta régi iskoláját és engem ingyen felvettek, mint erdélyi menekültet. Itt, a Szentendrei Ferences Gimnáziumban érettségiztem 1952-ben. Ebben az évben sikeresen felvételiztem a Soproni Erdőmérnöki Főiskolán.

Ötöd éves hallgató voltam, amikor az 1956-os Forradalom vihara Kanadába sodort. Tanulmányaimat folytattam, a vancouver-i (British Columbia tartomány) egyetem erdész fakultásán szereztem erdőmérnöki diplomát. Kanadában a vándorlók gyakorlottságával próbáltam áthidalni a kezdeti nehézségeket. Meleg szeretettel fogadtak, meghívott bevándorló voltam. A kanadai kormány kezdettől fogva egyenlő jogokat, abszolút szabadságot és lehetőséget biztosított nekem (pontosan 10 évvel azelőtt akart kitoloncolni magyar hazám!). Kanada biztosította részemre a teljes szabadságot, békés és nyugodt életmódot. Jó helyre sodortak a

háború és Forradalom szelei. 1957 óta Kanada és
Hawaii az otthonom.

MAGYAR BELÜGYMINISZTER

Szám: 146.611/1948.

II/1.

Visszahonosítási okirat

Eredeti magyar állampolgárságát az 1921: XXXIII.
törvénycikkkel becikkelyezett trianoni békeszerződés 61. cikke
alapján elvesztett

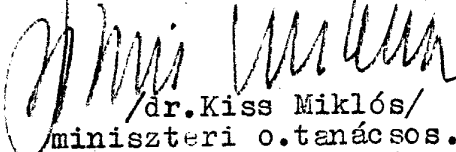
M I H Á L Y D É N E S

született az 1909. évben erdész, szentendrei
lakos feleségével az 1911. évben született
BALÁZS ANNÁVAL, továbbá az 1933. évben szüle-
tett MÁRTA, az 1936. évben született ÁRPÁD, az
1941. évben született CSABA és az 1944. évben
született ATTILA - - - - -

nevű kiskorú gyermekeivel együtt az 1922: XVII. tc. 24. §-a
alapján kérelméhez képest a magyar állam kötelékébe vissza-
vétetik, illetőleg visszahonosítatik.

Budapest, 1948. évi december hó 8.-án.

A miniszter rendeletéből :

/dr.Kiss Miklós/
miniszteri o.tanácsos.

Az 1879: L. tc. 16. §-a : »Ha az, akinek részére a honosítási okirat kiállított
s aki az eskü (fogadalom) letételére megidézett, az idézés kézbesítésétől számítandó egy
év alatt az eskü (fogadalom) letétele végett nem jelentkezik és azt le nem teszi, a honosítási
okirat hatályát veszti, s azon hatóságnak, amely azt kiállította, az idézés kézbesítéséről szóló
bizonyítvánnyal együtt felterjesztendő.«

4536/1948.

Szám: 8959/1949. kig.

A törvényben előirt állampolgársági esküt a mai napon előtettem letette.

Budapest, 1949. február 9.

Magyar Köztársaság megbízásából:

Ókoray László
tb. főjegyző

Elszaladtak az évek. Az erdélyi látogatás nem ígérkezett a legbiztonságosabbnak. Szerettem volna még egyszer meglátni szülőházamat és elzarádokolni Csíksomlyóra. Hittem, hogy egyszer visszamgyek.

VISSZATÉRÉS

1992 május végén Kanadából Magyarországra utaztam a Szentendrei Ferencs Gimnázium 40. érettségi találkozó-jára. Nagyon jól éreztem magam régi

diáktársaimmal. Érdekes volt, ha-csak néhány órára is újra 18 évest játszani és régi emlékeket gyűjteni. Megható volt a találkozás. Bebizonyosodott most is, hogy az élet a legnagyobb mester az emberi sorsok formázásában. A véletlenek érdekes és szerencsés találkozása folytán 5 nappal visszaútazásom előtt, teljesen

váratlanul egy karításbuszon helyet kaptam Csíksomlyóra, a búcsúra.

A busz csütörtökön hajnalban indult Erdélybe, a repülő pedig kedden reggel jött vissza Budapestről Kanadába. Kevés időm volt ilyen bizonytalan kimenetelű útra.

Barátaim (Marek Kati és Öcsi) segítségével és igen furcsa körülmények között vizumot is szereztünk Romániába. Szerencsémre Ők feltarisnyáltak mert különben éhezhettem volna, ugyanis Csíkszeredán a boltokban csak kiszolgálókat láttam, ennivaló nem volt. Misztikus módon, éreztem, hogy Mária vár, hiszen nem hagyhatja el a messziről visszatérő székely vándort. Nem sodortak el a menekülések, vándorlások, forradalmak, nem veszttem el. Előkerültem Kanadából 46 év után és most hazamegyek még egyszer átélni ezt a székely-csodát.

Örömem leírhatatlan volt. A belső izgalmamról és az "erdélyi múltamról" nem tudott senki. A félelmemet a román határőrségtől nem mondhattam el (illegális határ átlépés 1946-ban, születési helyem Románia, jelzi a kanadai passzportom, és ráadásul a román hatóságok tiltották a búcsús összejövetelt Csíksomlyón, és a karításbuszban titokba orvosságokat csempészünk a székelyeknek).

Szép volt az út a magyar-román határ felé. Takaros faluk és városok között szágúldottunk. Gyönyörű virágoskertek díszítették a házak elejét. A kertek mélyén dús koronájú fákon piroslott a

cseresznye és pírkadott a meggy. Rendezett és jó világról tanúskodott a sok új ház és gyarapodó piros háztetők rengetege. A busz ablakán lengedezett a magyar zászló.

Püspökladány jelzőtáblája rázott fel az álmodozásból. Szívemet hirtelen félelem szorította össze. Nagyon régi emlékek ültek mellém, üldözni kezdtek az 1946-os illegális határátlépés eseményei. Vonatok csikorgását hallottam. Lelki szemeim előtt Anyám síró arcát láttam. Itt szálltunk fel az első magyar vonatra 1946-ban, miután csúszkálva és bújkálva átléptük a román határt a közeli Nagykerekinél. Ez a néhány kilométeres bújkálás a gyermekéveim legszörnyűbb és legmegalázóbb emlékeihez tartozott.

Elhúnyt Édesanyám végtelen anyai szeretete és jövőnkért tett áldozatai nem ismertek határt. Semmink nem volt. Ő Nagykereiben elcserélte jeggyürüjét egy liternyi tejért. A három öcsém gyorsan leitták a tejet. Anyámnak és nekem nem jutott. Ennivalónk, pénzünk nem volt. Soha nem emlékeztem az életem során, hogy olyan éhes lettem volna, mint akkor. Már vagy harmadik napja nem ettünk semmit és reményünk is elfogyóban volt.

Hirtelen megállt a busz, a magyar-román határ közelében voltam újra 46 esztendő után. Táskámban most sok finom ennivaló volt, de mégis, hogy megnyugtassam magam, akaratomon kívül, tapogatni kezdtem a szendvicsek között. Az emlékek mellém szegődtek. Hangokat hallottam. Rosszul van asszonyom?- kérdezte a sofőrünk.

Csak akkor éreztem, hogy könnyekben úszik az arcom. - Oh nem,- válaszoltam én fürgeséggel, - csak emlékeket gyűjtök-.

Szép, napsütéses nyári idő volt. A közeli falvak zúgó harangjai délebedre hívtak. Előttünk, a határ előtt, ameddig a szem ellátott autóbuszok és kocsik várakoztak több sáv szélességbe. Igen meleg volt a buszon. Lassan mozgott a sor. Leszálltunk. Árnyékot kerestünk az út szélén. Nyugodtnak tetsző várakozással telepedtünk le a az utmenti fűbe, poros ökörfarokkórók és a virágzó vadmurkok társaságába, nem messze a nagy "Viszontlátásra." c. határmenti táblától. Jó ízűen megebédeltünk. Lassan haladt a sor, 4 órai várakozás után vagy száz métert mozogtunk előre. Reménytelennek látszott a helyzet, de végül is csekély 5 és fél órai várakozás után (rekord idő!) a határhoz értünk.

A magyar határőrök jó hangulatú és udvarias kérdezősködése reményt adott a továbbiakhoz. Végére is nem mindennapi eset, hogy valaki kanadai útlevéllal (amelyben írva van, hogy született Romániában) román vizummal, magyar anyanyelvével, Magyarországról román fennhatóságú, erdélyi szülőhelyére utazik, de nem tud románul. Ugyanakkor útlevele tele van különféle országok bélyegzőjével. Sokat utazik asszonyom! - jegyezte meg a mosolygó arcú, udvarias magyar határőr. Hogyan is lehet megmagyarázni ilyen furcsaságot egy húszvalahány éves fiatalembernek, aki olyan

fiatal, hogy az összes én sorsomat megrendítő események után született.

A buszunk lassan a senkik földjére, majd a román kopott vámház mellé gurult.

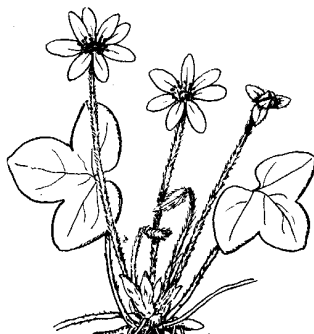
Nehéz percek következtek. A határőr jónapot kívánt románul. Az útleveleket kérte. Szemével végigszaladt az előkészített könyvecskék és az utasok során. Természetesen az én útlevelem messziről kitűnt a többi közül, hiszen nem volt magyar. Másodpercek alatt mellettem termett és kivette kezemből az útleveletem (Értékemet és védőpajzsomat). Románul szólt hozzám és én angolul válaszoltam. Mindenki, mint érdekességet úgy hallgatták a rövid, részemről rendkívül hosszúnak tartó beszélgetést. A határőr rámutatott születési helyemre az útlevelemben - Lövéte, Románia! - Hogyan lehet, hogy ott született és nem beszél románul?- Mikor adta fel román állampolgárságát és miért?- érdeklődött udvariasan a fiatal ember. - Nem emlékezem rá, kis csecsemő (öregecske 13 esztendő "csecsemő") voltam, amikor szüleim elhoztak Erdélyből., - válaszoltam. Miután kiolvasta az útlevelemben, visszaadta és udvariasan tájékoztatott, hogy csak 4 napig tartózkodhatom Csíkba. Ezután jó napot kívánt és leszállt a buszról. Mi lassan átdöcögünk Romániába. Kövémeredve ültem, talán néhány pillanatra megállt a szivverésem is. Félttem.

Percek alatt Nagyvárad külvárosában voltunk. Szegényes, elhanyagolt épületek, gyengén öltözött emberek tömege tárult szemünk elé. A szokásos házak előtti virágos kertek helyett gyom és szemét

lerakásokat kerülgettek a gyalogosok. Elszorúlt szívvel láttam a híres Királyhágó erősen kiritkúlt erdőit, csőré hegyoldalait. Borús, sötét felhők takarták Kolozsvár régi, de igen elhanyagolt szépségét. Megálltunk a Mátyás szobornál, 20 percre. Pillanatok alatt magyarok vették körül buszunkat, forintot akartak vásárolni, de volt, aki csak beszélgetni akart magyarországi, ahogy ők mondták, az "otthoniakkal". Aggódva álltam a hajdani szép tér közepén, elveszettnek és otthontalannak éreztem magam.

Lassan besötétedett. Elszűndikálhattam, mert arra rezzentem fel, hogy Csíkszereda külvárosában vagyunk. A busz lelassult, a faluk keresztaljainak sorát kerülgettük az éjszaka sötétjében. A Mária-zászlók fehérsége, mint angyalok az éj leple alatt világították útjukat. Fáradhatatlanul és ütemesen szólt a kis harang. Ők is siettek Mária felé. Késő éjjel megérkeztünk gondozatlan, sötét és piszkos újszerű szállásunkban. Áramszolgáltatás a búcsú ideje alatt nem volt.

Szombaton korán reggel készen álltunk a nagy esemény ünneplésére. Apró cseppekben pereckélt az eső. Hűvös szél fujdogált a csíki havasokból.

HAZAJÖTTEM MÁRIA

Emberek ezrei töltöttek fel a templomfelé vezető utcákat. Fent a hegy tetején a nagy templom harangja gazdag zúgással fogadta az érkezőket.

A falvak keresztaljainak érkezési sorrendje a nagy templom elé igen jelentős pillanat és szigorúan szabályozott. Minden falú keresztalját bejelentik, ők papjuk vezetésével a templom bejárata előtt zászlóikat meghajlítják, énekkel köszöntik Máriát. Leírhatatlan szép, hittel és bizalommal teli percek ezek.

A korondi kereszt-alját értem utól, ahogy furakodtam a járda szélén. Elöl szép fiatal székely legény csengette be szülőfaluja, Korond érkezését

(bevezető kép). Gyönyörű himzett zászlójukkal, melyről Korond 1991 volt olvasható, és papjuk vezetésével az idén is visszajöttek Máriához.

Gyalog, messze Korondról, fazekasságáról híres falúból jöttek, majd 50 kilométert gyalogoltak. Beálltam a zarándokló csoport végére és könnyes szemmel hallgattam a szép Máriát dicsérő éneklésüket. A szöveg emlékezetemben régen elkopott, de ismerős volt a dallam. Végig sírtam a korondi zarándoklókkal az utat a templom felé. Talán örömkönnyek voltak ezek, de sokkal, de sokkal több az örömnél. Valahol mélyen, nagyon mélyen hálát éreztem a Sorsnak. A Mária-dícséret közepette megerősödött székelységem, hiszen idetartozik lelkem, idekötnek anyanyelvem és szokásaim. Hazajöttem, újra itthon, Erdélyben, Csíksomlyón voltam, hacsak egy napra is.

Közvetlenül a templom főajtaja előtt meghajoltak Korond gyönyörű Mária-zászlói és felzendült a köszöntés a zarándoklók ajkán:

“Nyíljék ki szívetekben az örömvirág,
Zengjétek, hogy hallja meg az egész világ,
Édesanyánk Hozzád jöttünk.”

Néhány méterrel a korondi keresztalja után érkeztek a többi falvak is. Zúgtak a templom nagy harangjai, üdvözölték a Máriához visszatérő zarándokokat. Itt, Csíksomlyón gyűlt össze (dacára a tilalomnak!) a székelység, a csángók és az erdélyi magyarság rendszeresen minden Pünkösöd szombatján. A nagy kegytemplomban, Mária előtt tettek tanúságot hitükről és

összetartozásukról több, mint 400 éven keresztül. Csodálatos, hogy ez az ősi hit Máriában nem fogyatkozott. Ma is, úgy, mint réges-régen Máriához hozzák a székelyek, csángók és magyarok hitüket, bánataikat és örömeiket.

Reggeli nagy misére a zarándoklóknak csak a kis töredéke fért be templomba. A legtöbbje a templomtéren hallgatta a misét és a püspök ünnepi üzenetét. Én is kint voltam. Oh, olyan szép és megható volt ez az összejövétel, a legszebb népviseletében imátkozott és énekelt több, mint 100 ezer ember.

A mise végén ez a hatalmas tömeg a pápai himnuszt énekelte, majd ezrek ajkáról felzendült a magyar himnusz. Leírhatatlan hitnek, reménynek, örömeinek és fájdalomnak voltam megható részese. Sokan hangosan sírtak, mások imátkoztak, némelyek megmeredve, hangtalanul álltak. Több magyar zászló is volt a téren, ezeket csókolgatták a körülállók. Befejezésül, "Ki tudja merre, merre visz a végzet ..." székely himnusz szomorú üzenete szállt, messze, igen messze a zarándoklók ajkáról. Itt-ott zokogásban fulladtak a hangok. Máshol kezek nyúltak az egek felé. Többen a székely földet csókolgatták és mások ajkáról csak zsengett a himnusz fájó igazsága.

Én, gondolom, hogy hangosan zokoghattam. Messze vitt a végzet engem is, de visszajöttem, ha csak egy napra is Kanadából Magyarországra, onnan szép Erdélyországba. Igaz, hogy porlaszt bennünket székelyeket és magyarokat az élet nagy malma, de a porladó részecskékből itt-ott, hacsak

rövid időre is, visszahúllnak az elveszettek, mert odatartoznak, vonzák egymást a szétesett részek. Soha ilyen valósnak nem éreztem székelységemet. Életem végéig tartó élményt ajándékozott és csudákat csinált nekem is a csíksomlyói Madonna.

Fejem felett emelkedtek a tornyok, melyek annyi emberi hitnek, örömnél és szomorúságnak voltak tanúi az évszázadok alatt. Újból megszólaltak a nagy harangok, most búcsúztatták a zarándoklókat, engem is. Gyermekeveim emlékei ehhez a földhöz kötöttek, hihetetlen boldogság és hála töltött el, hogy visszatérhettem. Székelységem újra, fogható valóság lett.

A mise után valamennyire kiürült a templom. Iparkodtam meglátogatni Máriát. Örömmel a régi, megkopott imádságos könyvem is megtaláltam Apám hátrahagyott papírjai között. Ahogy a templom felé közeledtem felismertem szülőfalum népviseletét egy szép barna leányon. (Hajdanán Lövéte község híres volt szép lányairól és népviseletéről). Megszólítottam Őt, kérdezvén, hogy nem-e tudja, hogy Szöcs Lajosné eljött-e a búcsúra? Udvariasan válaszolt, és megígérte, hogy ha eljött, akkor megkeresi a nénémet. A leány elfutott, én pedig a templomkertjében csodákra várahoztam.

Egyszer csak a nevemet hallottam: Márta! Márta! Széjjelnéztem és egy idős székel nénit láttam széttárt karokkal felém szaladni. Nagynéném volt, megismert ennyi év után. Átöleltük egymást és örömkönnyek öntötték el arcunkat. Micsoda találkozás volt ez! Tera néném volt, Édesanyám

testvére, akivel 1946-ban a búcsúra jöttünk. Sírva, kézen fogva mentünk be a templomba. Siettünk, tolakodtunk előre Máriához. Szinte szótlánul álltunk az oltár előtt. Nem találtunk szavakat örömünk kifejezésére. Csak néztük Máriát és mindketten tudtuk, hogy ezt a találkozót Ő rendezte. Ugye vannak csodák? Elbeszélgettünk családunkról, unokáiról. Több unokatestvéremmel is találkoztam, de ők 1946 után születtek, így nem ismerhettem őket.

A nagynéném 5-órákor ment vissza Lövétére. Elbúcsúztunk. Nagy úrt hagyott távozása. Néhány órát voltunk csak együtt. Talán soha sem látom többé. Szaladnak az évek, öregedünk. Lefényképeztem Őt és beálltam szülőfalum keresztaljába, úgy, mint réges régen, 46 évvel ezelőtt. Felzendült a búcsúzó ének, zokogásomat eltompították a nagy harangok. Hazament a lövétei keresztalj. Én nem mehettem velük szülőfalumba, 13 km. délre, mert nem volt engedélyem. Hirtelen testileg-lelkileg egyedül maradtam. Végtelen szomorúság töltött el, a búcsúzkodók mély bánata sajdította lelkemet.

Lassan lemaradtam a zarándoklóktól és visszamentem a templomba. Emlékeimtől búcsúzkodtam. Régi, kopott ima-könyvemmel újra megérintettem Máriát, megköszöntem visszatérésemet. Rábíztam családom, barátaim és Erdély-ország sorsát.

Zúgott a templom harangja, erősen zuhogott az eső. Véget ért az életem legemlékezetesebb napja. Nagy csodák történtek. A búcsúzkodás fájdal-

mával sétáltam a csíkszeredai utcákon. Össze-
gyűjtött emlékeimet raktároztam. Megszólítottam
az embereket és mindenki ízes, székely
tájszólással válaszolt. Román szót nem hallottam.
A középületek jelei románok. és utca nevek
Gondolom,
tekintélyes
betelepített
is volt a
városnak.

KARIKÁZÓ EMLÉKEK

karikáztak.

Korán reggel utunkat a busszal Budapest felé vettük. Udvarhely vármegye sok gyermekkori emléket rejtegetett. Ennyi év után a rejtőzködő képek, ízek és események mind előbújtak és emlékezetemben helyüket követelték. Útítársakká váltak, velem

Tolvajos tetőt sajnos nem ismertem meg. A legnagyobb problémámat a román nevek okozták. Én főleg a magyar nevekre emlékeztem. Szent Keresztbánya sokat változott, de felismerhető volt a bányáról és salak hegyeiről, ahol sokat játszottunk Árpi öcsémmel 1938-39 körül. Én

vezetgettem őt keresztül a salakhegyeken, hogy ne horzsolja lábát az éles kö. Sohasem gondoltunk arra, hogy egyszer Észak Amerikába kerülünk és a vándorlásaink során, öröm és fájdalomunk idején igen sokszor és bizalommal foghatjuk meg egymás kezét.

Szent Keresztbányától délre, 13 kilométerre van szülőfalum Lövéte, de itt, sajnos nyugatra kanyarodott a busz és így nem láthattam szülőhelyemet. Talán jobb volt így, mert ha odamentem volna, akkor sohasem értem volna el a repülőt Kanadába. Az irány jelet és a kilométerkövet néztem az útszélén, Comuna Lueta (Lövéte Község) 13 km. Összeszorult a szívem. Szinte pillanatok alatt Máréfalván voltunk. Kerestem a régi házunkat, az iskola mellett, a patak partján, ahol Csaba öcsém született. Hirtelen platina szőke haja és nagy kék szemei lebegtek előttem. Mellém űlt a padra. Éreztem ottlétét, szinte fejét simogattam, pedig már régen a temetőben fekszik. A falú végén új jelek irányítottak, jobbra, Fenyéd felé. Kövér könnyek mosták arcomat. Attila öcsém született itt. Dudusnak becézte a család. Nagy barna szemei, göndör haja és csendes humora örökre velem maradt, pedig Ő is örök álmát alussza már.

A visszaemlékezések megszépítették hazámat, különösen Udvarhely megyét. Homlokomat a busz ablakához nyomtam, hogy el ne mulasszak semmit. A jelzőtábla hirtelen Odorheut (Székelyudvarhely) mutatott. Szemeim a dombot és tetején álló Szent Mihály templomot keresték. A

domb tövében fekvő zárdában voltam bentlakó diák majd két évig. Gimnáziumi tanulmányaimat kezdtem el ebben a hangulatos, székely diákvárosban. Régi ártatlan diákcselek árasztották el emlékezetemet. A sok fiatalkori huncutság jó kedélyre gerjesztett.

A szerdai piacnapokra gondoltam, ilyenkor lovaszekerek jöttek Lövétéről deszkát árulni. Rendszeresen ezekkel érkezett Édesanyám, vagy Nannyám engem látogatni. A család melegével együtt hozták a finom, frissen sült cipót, vagy más hazai kóstolót. Hazavágytam Lövéte, testvéreim és a családkör hiányzott. A buszon ülve úgy éreztem, hogy Székelyudvarhely igen megváltozott. Nem hallottam a sok kacagást, szürkévé váltak a falak. Bizonyára emlékeim és én megöregedtünk.

Korondon 20 percre megálltunk. Ez a székelyek fazekasok városa. Tányérjairól, köcsögjeiről híres. A mesteremberek megőrizték alkotásaikban a szép székely diszítő elemeket. A korondiak ma is a leghűbb képviselői a művészi fazekas iparnak. Az évente megrendezett, nagyhírű kiállítások díjnyertes művészei, írók és költők élnek a faluban. Kövér köcsögöket, korsókat kínáltak a cserépárosok. Kiterített, lengedező szöttesek bájos tarkasága szegélyezte a falu főutcáját.

A nyári lenyúgvó nap hosszú árnyékai versenyt futottak az útszéli fákkal, ahogy gurúlt a sok kerék Magyarország felé. Álmos és fáradt csend volt az útasok között. Nagyvárad felé közeledtünk. A messziségből emlékek futottak

felém. Gyermekek, asszonyok, kiabálás, vasutak csikorgása, fegyverek csattogása tolongott emlékezetemben. Magunkat, menekülő családomat láttam, 1946-ban.

Az eseményekre így emlékezem. Hideg, esős novemberi nap volt, 1946-ban (Apám után terveztünk szökni Magyarországra), amikor Anyámmal a vonattal Nagyvárad mellé, egy kis faluban érkeztünk. Este volt. Ott valaki egy apró ház füsttel telt szobájába nyomott be bennünket, nagy sietséggel. Édesanyám szerezte ezt az illegális határcsempészt, aki nehezen vállalta el, hogy aprógyermekes családokkal foglalkozzon. Tele volt ez a kis szoba. Több fáradt gyermek és aggódó asszony szeme fordult felénk. A férfiakban nem keltett különösebb érdeklődést érkezésünk. A földre telepedtünk.

Hirtelen kivágódott az ajtó és egy férfi lépett be. Teleszájjal ordította a határ átszökési szabályokat. Előre, busásan megfizetett csempész volt, aki kiegyezkedett a román határőrökkel. Éjszaka, bizonyos órákban a szökni kívánó személyeket csempészte át a határon Romániából Magyarországra és vissza. Kiabálásától féltem, közelebb húzódtam Édesanyámhoz. Ő pedig, mind a négyünket átölelt, szemével nyugtatott, símogatott, és mintha azt mondta volna, hogy nem lesz semmi baj, rövidesen Magyarországon és otthon leszünk. Hittük, hogy ott nyugalom és biztonság lesz. Én voltam ekkor 13, Árpád öcsém kilenc, Csaba öt, Attila pedig két esztendő.

A határt vonattal közelítjük meg. Kukoricás terül el a határmentén! - ordította a csempész. Azon fogunk hason csúszva keresztül menni! - fojtatta. Semmi féle zajt, vagy sírást nem tűrök el! Ezek a zajok elárúlják ott létünket. Ha valaki sír, vagy zajong, akkor azt a kukoricásban hagyjuk! - félemlítette a társaságot a csempész.

A sötétség beálltával a több tagú társaság, szétszórva, különböző vagonokban vonatra szállt és a határ közelébe indult. Édesanyám Csaba öcsém gondozását bízta rám. A határhoz legközelebbi állomáson lelasított a vonat, de teljesen nem állt meg. Leszállásra kaptunk utasítást. Édesanyám leszállt öcséimmal, Árpival és Attilával, a már, vagy még mozgó vonatról. Én utánuk akartam ugrani, Csabával a nyakamban. Emlékszem, hogy a vonat lépcsőjéről csak a mély sötétséget láttam magam előtt, de Anyám és testvéreim már eltűntek. Valaki (sohasem tudtam meg, hogy kicsoda) hirtelen hátúlról visszahúzott és becsapta az ajtót. Megmentette életünket.

A vonaton maradtam, nem tudtam, hogy hová, meddig fog száguldani a vonat, csak sípoló hangját hallottam a ködös, novemberi sötétségben. Ez a hang a téli sötét éjszakákon sokáig üldözött. Amikor megint lelassult a vonat akkor öcsémmel leszálltunk. Teljes sötétség volt.

Ma sem tudom, hogy hol voltunk, de én azonnal megfordultam és ismeretlen helyen a sötét novemberi éjszakában elindultam a sínek mentén visszafelé. Abban reménykedtem, hogy valahol megtalálom Édesanyámat és testvéreimet. Nem

tudom, hogy a sok elágazó sín közül hogyan választhattam ki azt, amelyik Anyámhoz vezetett. Fáradt és álmos kis öcsémet végig a nyakamban vittem. A félelmünket, szomjuságunkat és az éhséget szép mesékkal üldöztem el. Oh híres, nagy családi mesemondó voltam. Öcsém kis kezével fejemet és homlokomat szorította és símogatta. Időnként elaludt és vékony, vézna teste igen nehéznek tűnt. Az éjszakai gyaloglás végtelennek ígérkezett, de hittem, hogy engem az őrangyal vezet. Vele gyalogoltam a sínek mentén. Már pirkadozott az ég alja, amikor hirtelen a nevemet hallottam. A sötétségből, a sínek melletti árokból Édesanyám hangja szólt. Alvó kis öcsémet az árokpartjára fektettem és az örömtől, fáradságtól, talán a félelemtől is keserves sírás fogott el. No, de újra együtt volt a család. Gyorsan és kegyetlenül felnőtté kovácsolt az élet, nem volt idő egymáson sajnálkozni. Ugye vannak őrangyalok?

A határátlépést elmúlasztottuk az én késedelmem miatt.

Most ezek a régi, de valós 1946-os emlékek ültek mellém, ahogy kényelmes busszal, most 1992-ben Nagyvárad felé közeledtünk. Megremegtem. Visszaemlékeztem.

Hideg volt a "gyermekszobánk" a sínek szélén. Hazátlanul, éhesen, szomjasan és fáradtan bújtunk egymás mellé. Így fedeztek fel bennünket a határőrök és azonnal letartóztattak. Mit is csinálhattak egy asszonnyal és négy apró gyerekkel? A sok, részünkre érthetetlen vita után

a vasúti sínektől néhány méterre fekvő ideiglenes fabódében zártak, gondolom a későbbi elszállításig. Hideg és ködös hajnal volt. Testvéreim elaludtak a fáradságtól és az éhségtől. Anyám és én "haditervekkel" foglalkoztunk. Alapos széttekintés után felfedeztük, hogy az őszi esőzés megpuhította a földet a fabódé körül. Leveses kanál volt egyetlen szerszámunk és ezzel lyukat ástunk a fabódé tövében. Emlékszem igen siettünk, mert virradt. Vékonyka kislány voltam, Anyám könnyen keresztül nyomott egy kisebb lyukon. Óvatosan kibújtam és kívülről kiakasztottam az ajtót. Kiszöktünk.

Szabadok voltunk. Félig alvó testvéreimet húztuk a sárba. Futottunk vissza Nagyvárad felé. Néhány nap múlva, hatalmas összegért, sok nehézség árán Anyám egy új csempészt szerzett. Ennyi gyerekkel igen veszélyes vállalkozás volt. Ekkor is vonattal közelítettük meg a határt. Nagy köd volt a kukoricásban. Alig láttuk egymást, ahogy csúszunk a latyakban Magyarország felé. Csabikának hasmenése volt, arcán láttam, hogy a fájdalomtól keservesen sír, illetve sírt volna, de én a száján tartottam kezemet és csak annyi levegőt adtam neki, hogy életben maradjon. Sokszor attól féltem, hogy meghalt, mert kis vékony teste számtalanszor elernyed a sárban. Amikor már nem bírtam tovább húzni őt, akkor Árpí segített. Hosszú éven át kísértett beteges nyöszörgése. Csúszva-mászva, kimerülten, éhesen, szomjasan és erőnk fogytán, bizonyosan reményünk utolsó szikráival másztuk át a román-magyar

határsáncot. Magyarországon voltunk. Már nem volt erőnk és időnk örülni a győzelemnek.

Néhány százméterre a sánctól egy istállószerű épület körvonalait pillantotta meg Anyám. Óvatosan körbe jártuk az épületet, üresnek tűnt. Semmi zajt nem hallottunk. Félve ugyan, de erőnk fogytán, ide menekültünk, hogy kissé megpihenjünk. A kimerültségtől mindjában elaludtunk. Kivéve drága jó Anyámat, aki a nyaralók pihent erejével beásott bennünket a jászol alá és betakart trágyával. Jól olvassa kedves olvasóm. Eldugott bennünket és később ömagát is a trágyában ásta a mászkáló járőrök és a hajnali hideg ellen.

Nem tudom, hogy meddig aludhattam, de hirtelen puskaropogásra ébredtem. Fel akartam úlni, de azonnal hasamon éreztem Anyám kezét, amint mélyebbre nyomott a trágyában és súgta, hogy maradjak csendbe. Testvéreim, hála Istennek nem ébredtek fel. A lövöldözők ékszercsempészek voltak, ők is az istállóba bújtak. Osztoszkodás közben nézeteltérés tört ki közöttük. Lövöldözni kezdték egymást. Mi egyre beljebb húzódtunk a jászol alatt a fal mellé és a halottak mozdulatlanságával, félelemtől remegve vártuk a fegyverszünetet. Idővel elhalkúlt a lövöldözés és civakodás is. A csempészek csendben kibújkáltak az istállóból. Megmenekültünk. Most is aggódva gondolok arra, hogy mi történt volna, ha felfedezik, hogy mi ott voltunk és láttuk a lopott ékszereket és gyilkos osztoszkodásukat. Ugye, hogy vannak csodák?

Most, 1992-ben Budapest felé a határátlépés Nagyváradnál zökkenőmentes volt. Útastársaim elrakták útleveleket és ki-ki a maga módján kényelembe helyezkedett, hogy aludhasson. Magyarországon voltunk és Nagykereki község tábláján táncolt a busz lámpája. Ennek a falunak a neve örökre az emlékezetembe vésődött, most, hogy arra jártam még jobban felevelenedtek az emlékek.

Itt, Nagykereki határában bújtunk el a trágyában 1946-ban. Ahogy az istálló kapuján kezdett beomlani a hajnal szürkése nekünk szaladni kellett. Nem takart már a sötétség és nem volt ivóvízünk, sem ennivalónk. Útunkat a falu felé egy learatatlan kukoricás álcázta. Mint a puskás katonák, úgy álltak vigyázva a górék. Megsárgult leveleik idegenül zörögtek a hideg novemberi szélben. Időnként rájuk fagyott jégpálcikák ijesztenően kocogtak a sorok között. Hasonfekve, térdünkön csúsztunk a barázdák között a falú felé, a magyar kutyaugatás irányába. Kivilágosodott, amikor Nagykereki falú szélére értünk. Reméltük, hogy magyar vendégszeretet, talán egy kis meleg tea vár bennünket. Nem tudhattuk, hogy a lakosságnak tiltott volt a Romániából átszökött egyéneket bármivel is támogatni. Azért Anyám karikagyűrűjéért, amint előzőleg említettem kaptunk egy kis tejet.

Zarándok buszunk Püspökladányban ért. Most 46 esztendő után bennem ez a település takaros kis mezőváros benyomását keltette. Megálltunk egy kis pihenőre. Leszálltam a búsról és a vonat

fütyülését hallottam. A fütty sikolyával tovább szaladtak, szinte velem karikáztak régi emlékeim.

Itt, Püspökladányban szálltunk fel 1946-ban a vonatra Budapest felé. Bizonyosan igen mocskosak, bűdösek és rendezetlenek voltunk. A trágyában

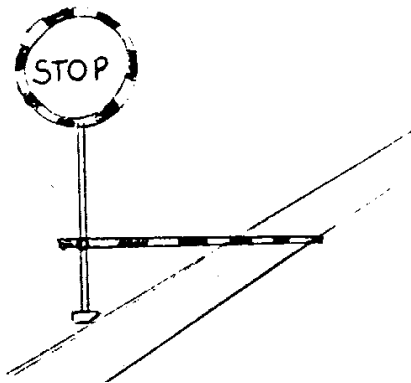
ronthatta
külsőnket. A
öltözködés
nem volt
senkinek nem
embereket
háború.
volt.

fekvés csak
megviselt
rosszul
ebben az időben
feltűnő, mert
volt ruhája. Az
megviselte a
Jegyrendszer
Valószínűleg mi

még az átlagnál is rosszabul néztünk ki és megjelenésünk nem kelthetett bizalmat. Félelemmel ültünk le a vonat fapadjaira, hiszen szökevények (menekültek?) voltunk.

TEGYEN LE, HA VAN LELKE!

Ennivalónk, pénzünk és vonatjegyünk nem volt. Édesanyám ölében ült Attila, mellette a padon Árpád és szemben Csaba aludt. Szép kis szöke fejét ölembe hajtotta.

Bizonyosan a mesebeli mézeskalácsról, vagy kolbászkerítésről álmodozhattott, mert arca mosolygástól ragyogott. Nincstelen boldogok voltunk, vonattal Budapestre utaztunk.

Nem tudhattuk, hogy ez az út is néhány napos kalvária lesz. Az álmodozásból a jegykezelő köszöntése vert fel. Jegyeket kért. Nekünk nem

volt. Jegyzőkönyvet írt. Tolla sercegett a papíron. Busásan megbüntetett, de kiderült, hogy nincs hová küldeni, mert otthonunk nem volt. Mindenki felfigyelt mocskos külsőnkre és a jegykezelő fenyegetéseire. Lassan híre terjedt a vonaton, hogy egy mocskos román cigány család utazik jegy nélkül. Az emberek a csodánkra jártak, hogy megbámúlják szerencsétlenségünket. Lehajtott fejjel túrtuk a bámézkodókat és a megalázást, mert nem volt, aki védelmünkre egy jó szót is szóljon. Több jegyszedő is érkezett és tanácskozást tartottak sorsunkról, úgy, mintha ott sem lettünk volna. Végül is megszületett a határozat, mely szerint a legközelebbi megállónál le kell szállnunk a vonatról. Édesanyám a karján ülő Attilával felállt a padról és hangosan, sírva kijelentette a jegyszedőknek hogy tegyenek le a vonatról, ha van lelkük, hiszen megfagyunk a sínek mellett. Mi pedig, mintha vezényelték volna kórusban, hangosan sírtunk. Végül is megtúrtek bennünket Budapestig. Az utazók szenzációnak tekintették helyzetünket, csodálkozva vették szemügyre a családot. Csak évekkel később értettem meg feketeszemű és barnahajú Édesanyám igazi megalázását, hiszen kettő gyermeke lészöke volt (Apám lészöke). Legtöbben arra gondoltak, hogy honnan is szedhette össze ez a cigányasszony ezeket a szép szőke gyermekeket?

Már harmadik napja nem ettünk semmit. Egy új útas szállt fel a vonatra és az ellentkező oldalon, tőlünk jól távol, telepedett le. Kék termoszából teát töltött és húsos szendvicset evett. Minden mozdulatát 5 pár szem kísérte és azt hiszem, hogy

mi nyeltünk bőségesen helyette is. Nagyon-nagyon éhesek voltunk. Csaba kérni akart a bácsitól, ha csak egy falatot is, de, mint olyan sokszor az utolsó néhány napokba, most is befogtam a száját. Árpi mindig az élelmeselek közé tartozott. Felállt és átment a túloldalra, a bácsi mellé ült abban a reményben, hogy éhes közelsége szugerálni fogja úrastársunkat arra, hogy kincseit megossza velünk. A próbálkozás sükertelen volt. Ez a jelenet igen élesen és rendkivül fájó módon emlékezetembe vésődött. A friss tea illata is sokszor visszahozta ezeket a végtelen megalázó és éhes órákat.

Igy kísérettek a régi emlékek, ahogy a busszal iparkodtunk Budapest felé. Az éjszaka sötétjében elágazó vasuti sínek meg-megvillanó sokasága jelezte, hogy közeledünk Budapest felé.

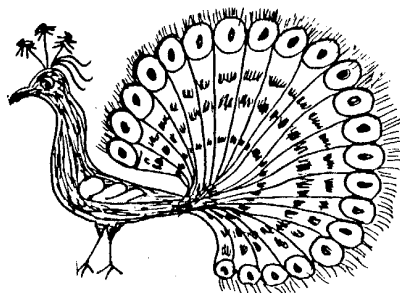
Emlékeimben vonatok csikorogtak, füttyültek. Hirtelen Budapestet jelzett a tábla. A vonatok között megszorult a hideg és köd, amikor 1946 november 19-én Budapestre érkezünk. Csalódtam. A pályaudvar hatalmasnak, zajosnak és igen barátságatlannak tñnt. Minden szürke és eléggé kopott volt, pedig olyan szép, csillogónak rajzolta a képzeletem. Rengeteg ember futott minden irányban és senki nem törődött a másikkal. Anyám elszaladt a telefonhoz, hogy értesítse Apámat megérkezésünkről. Távolléte alatt mi a sínek között várakoztunk. Valamelyik testvéremnek a bilire volt szüksége. (E becses edényt Lövétéről hűrcoltuk magunkkal). A nagy "trónolás" közepette megérkezett a rendőr és

jegyzőkönyvet írt illemtelen és törvényellenes viselkedésünkről. Már másodszor büntették meg rossz viselkedésünket. Csak arra nem tudott választ adni a rendőr, hogy hová vihettem volna egy ilyen kicsi gyereket W.C.-re. Igen mérges hangulatban ott hagyott bennünket. Elszaladt a jegyzőkönyvével együtt.

A vasúti várótermekben ekkor orosz katonák tanyáztak, néha hetekig, így nekünk és más utasoknak nem volt hová mennünk. A sínek között fagyoskodtunk, de a reményünket most sem adtuk fel. Ahogy ott áldogáltunk felénk jött egy bácsi, aki felismerte erdélyi ruházatunkat és sejtette, hogy menekültek vagyunk. Anyámmal suttogtak valamit és néhány perc múlva egy félveder teát és néhány szelet kenyeret hozott nekünk. Be vitt bennünket a váróterembe és a sarokba, a fűtőtest mellett, az oroszok között helyet szorított. Másnap találkoztunk Apámmal, akinek létét és címét az utazásunk során sehol nem tudattuk, mert Ő is illegálisan ment Magyarországra és nem ismertük a sorsát és körülményeit. Létéről csak üzenet tájékoztatót.

Az elmondott események igazak. Sajnos megtörténtek velem és családommal. Természetesen ezek örök nyomott hagytak életünkben. A tapasztalatok megedzettek és idő előtt felnötté kovácsoltak bennünket, főleg engem érintettek az események legjobban, mert én 13 éves voltam és mindenre jól emlékezem. Ezek a szomorú élmények életünk során, ilyen, vagy olyan formában igen gyakran előbújnak.

Zarándoklatom befejeződött. Szerencsésen Budapestre érkeztem és elértem a repülőgépet Kanadába. Jó volt hazajönni. Talán szerencsés vagyok, hogy sokszor változtathattam hazát, de szívet sohasem cseréltem

Ahogy zarándok útamról visszánéztem, a sűrű nyárieső ködös szűrkesége, mint a megbékélés lepedője, úgy rejtegette a csíki havasokat és takarójával eltompította az imádságok moráját. Elhalkúltak az egekbe szálló mennyei litániák és misztikus szürke, szinte lila köntösbe öltöztek a fák. Reményt ígértek a ködből itt-ott kükucskáló csíki hegyormok. Béke szállt e sok bajt látott népre és világára.

Lelkem mélyén megbékelve búcsúzkodtam Csíksomlyótól, Máriától és szép szülőföldemtől. Örökre éljen és virágozzon a sok ezer zarándok nyelvén a magyar szó és erősödjön lelkében ennek a búcsúnak hite és reménye.

Egyszer még bizonyosan visszatérek.

Irodalmi források

Asztalos Ildikó, Hazajöttünk. 1992 Gloria Könyvkiadó, Kolozsvár.

Csoma Gergely, Moldvai Csángó Magyarok. 1988. Útószó: Domokos Pál Péter. Corvina Kiadó, Budapest

Györffy István és Viski Károly, A magyarság Néprajza. 1933. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest.

Orbán Balázs, A Székelyföld Leírása. 1871. Pest, Tettey Nándor és Társa Bizománya

Mihály Márta, erdőmérnök, immár ötven éve a Nagytavak közötti London városában él. A helyi egyetem (The University of Western Ontario) növényteni tanszékén biológiát tanított, majd több éven át az archaeologiai múzeumban (Neutral indiánok kutató központja) dolgozott mint önkéntes oktató. A szerző e kis tanulmánya történelmi ismereteket és sok színes élményt nyújt az olvasónak. Így nyilatkozik: “Élményeim és tapasztalataim megosztása, anyanyelvem ápolása és talán a székelyek kissebségi sorsának ismerete ösztönözött az írásra. Életem legnagyobb részét, külföldön töltöttem, Magyarországon csak tiz évet éltem. A “Csíksomlyói Zarándoklat” az ovasó elé tárja a 40 esztendő utáni visszatérésem élményeit és felébresztik a gyermekkori szép emlékeket nagyszüleimmel.

